

Фактори трекінгового туризму в Карпатському регіоні України

<https://doi.org/10.17721/2786-4561.2024.5.1.-13/12>

Чесановський О.В., Купач Т. Г.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
chesoleksandr@gmail.com

Анотація. Трекінговий туризм у Карпатах є одним із найбільш динамічних та привабливих видів активного відпочинку, який пропонує унікальне поєднання природної краси, культурної спадщини та фізичної активності. Ключовими факторами, що сприяють розвитку трекінгового туризму в регіоні, є різноманітність ландшафтів, наявність маркованих маршрутів, багата флора та фауна, а також збережені традиції місцевого населення. Регіон пропонує широкий спектр маршрутів для трекінгу, від легких прогулянок до складних походів, що задовольняють потреби як новачків, так і досвідчених туристів. Інфраструктура трекінгового туризму включає розвинену мережу притулків та гірських хат, які забезпечують комфорт та безпеку мандрівників. Екологічна обізнаність та сталі практики є важливими аспектами, які враховуються при розвитку трекінгового туризму, з метою збереження природного та культурного багатства Карпат. Це включає заходи щодо зменшення впливу туризму на довкілля та підтримку місцевих громад. Карпатський регіон має великий потенціал для подальшого розвитку трекінгового туризму, який може сприяти соціально-економічному зростанню та підвищенню якості життя місцевого населення. Водночас, важливо забезпечити збалансований підхід до розвитку туризму, щоб зберегти унікальність та неповторність Карпатського регіону для майбутніх поколінь.

Ключові слова. туризм, трекінг, Карпатський регіон.

Trekking tourism factors in the Carpathian region of Ukraine

Chesanovskyi O., Kupach T.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
chesoleksandr@gmail.com

Abstract. Trekking tourism in the Carpathians is one of the most dynamic and attractive types of active recreation, offering a unique combination of natural beauty, cultural heritage and physical activity. The key drivers of trekking tourism in the region are the diversity of landscapes, the availability of marked routes, rich flora and fauna, and the preserved traditions of the local population. The region offers a wide range of trekking routes, from easy walks to challenging hikes, meeting the needs of both beginners and experienced tourists. The trekking tourism infrastructure includes a developed network of shelters and mountain huts that ensure the comfort and safety of travellers. Environmental awareness and sustainable practices are important aspects that are taken into account in the development of trekking tourism in order to preserve the natural and cultural wealth of the Carpathians. This includes measures to reduce the environmental impact of tourism and support local communities. The Carpathian region has great potential for further development of trekking tourism, which can contribute to socio-economic growth and improve the quality of life of the local population. At the same time, it is important to ensure a balanced approach to tourism development in order to preserve the uniqueness and originality of the Carpathian region for future generations.

Keywords. tourism, trekking, Carpathian region.

Вступ. Трекінговий туризм у Карпатському регіоні України є однією з найбільш захоплюючих та динамічних форм активного відпочинку, яка приваблює туристів своєю природною красою, культурною спадщиною та унікальними можливостями для дослідження. Карпатський регіон України, з його мальовничими горами, бурхливими річками та багатим біорізноманіттям, є ідеальним місцем для трекінгу. Ця діяльність не лише сприяє фізичному здоров'ю та добробуту, але й має значний вплив на місцеву економіку, культуру та екологію. Фактори, які впливають на розвиток трекінгового туризму в регіоні, є різноманітними та багатограними, включаючи доступність та якість туристичної інфраструктури, збереження природного середовища, а також інтеграцію з місцевими громадами. Розгляд цих факторів є ключовим для забезпечення сталого розвитку трекінгового туризму, який може принести користь усім зацікавленим сторонам.

Метою даної роботи полягає у дослідженні й аналізі умов і факторів, що зумовлюють розвиток трекінгового туризму у Карпатському регіоні, а також проведення SWOT-аналізу даного виду туризму у межах адміністративної області для визначення напрямів розвитку туризму Карпатського регіону. Карпатський регіон України, з його багатими лісами, гірськими річками та різноманіттям рельєфу, є ідеальним місцем для трекінгу. Проте, успіх та популярність трекінгового туризму в цьому регіоні залежать від багатьох факторів.

Об'єктом дослідження тренінговий туризм Карпатського регіону. Окрім цього **предмет дослідження** умови і фактори розвитку туристичної діяльності Карпат, зокрема, трек тур, особливості трекінгового туризму у Карпатському регіоні перспективи розвитку трекінгового туризму на території області.

Матеріали та методи. В статті використано картографічні матеріали та дані дистанційного зондування території, матеріали власних досліджень, які здійснювалися під час польової практики влітку 2023 року на Ясинянській базі КНУ імені Тараса Шевченка.

Результати та їх аналіз. Закарпаття - один з найсприятливіших регіонів для розвитку трекінгового туризму в Україні. Карпати завдяки своєму унікальному географічному положенню та багатій природній, етнічній культурі, ресурсному потенціалу є місцем розташування найбільш перспективних західних регіонів України в Європі, пропонуючи туристичні послуги цілий рік (у міжсезоння), сприяючи розвитку недорогого відпочинку (особливо для жителів європейських країн). Союз, що межує з європейськими країнами, і переважання сільського населення регіону. (Чесановський О. 2024)

Карпатські гори є частиною Східних Карпат на заході України. До витoku річки Сучава вони мають довжину 280 км і ширину понад 110 км. Він охоплює територію Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької областей. Загальна площа гірського масиву становить 20156 км². Гірський хребет вертикально порізаний, розділений глибокими поперечними долинами і простягається переважно з північного заходу на південний схід. Найвища вершина - Говерла (2061 м).

Абсолютні висоти гірського масиву становлять 120-400 м у передгір'ї, 500-800 м у міжгірських улоговинах і 1500-2000 м вздовж головного хребта; найвищі вершини – Говерла (2061 м, найвища в Україні), Бребенеск (2036 м), Піп Іван Чорногірський (2028 м), Петрос (2020 м), Гутин Томнатик (2016 м) і Лебра (2001 м) зосереджені в масиві Чорногора.

За кліматичною класифікацією гірський масив належить до Українських Карпат. Клімат помірно континентальний з м'якими атлантичними системами низького та високого тиску. Карпати - найвологіший регіон України, де найбільше опадів випадає навесні та влітку, а найбільше снігу - взимку. Кількість опадів коливається від 500-800 мм біля підніжжя гір до 1600-2000 мм на найвищих вершинах. Навесні сніг залишається на округлих вершинах досить довго (іноді до середини червня).

Карпатський регіон України характеризується значними відмінностями серед інших регіонів України у турпродуктному наповненні. Для цілей пізнавального туризму ресурси Українських Карпат можна поділити на дві великі групи:

- природні ресурси;
- історико-етнокультурні ресурси.

Для обґрунтованості цієї ідеї можна привести наступні основні аргументи:

- наявність необхідної природно-ресурсної бази, як актуально, так і потенційно використовуваної для пізнавально-туристичних цілей (в регіоні налічується понад 800 джерел і свердловин лікувальних мінеральних вод всіх відомих типів багато з них - унікальні);
- могутній потенціал для розвитку різних видів туризму (значна ландшафтна різноманітність, багате історичне минуле);
- вигідне економіко-географічне, геополітичне положення (Карпатський регіон знаходиться в центрі Європи);
- чинник територіального поділу праці (фактично в Україні є 2 регіони, умови яких дозволяють забезпечувати задоволення суспільних потреб в рекреаційно-туристичних послугах: Причорноморсько-азовський та Карпатський);
- порівняно висока екологічна безпека регіону (порівняно з іншими регіонами природа Карпат зазнала менших втрат і в багатьох місцях зберегла свій первісний стан, а це дуже важливо для розвитку відпочинку і туризму). Хоча, навіть найменші втручання в екосистеми Українських Карпат викликають серйозні еколого-економічні наслідки;
- соціально-економічна специфіка гір (в гірських районах чотирьох карпатських областей проживає близько 1,3 млн. ос., а гори створюють специфічні, надзвичайно складні умови для проживання і господарювання, тому тут надзвичайно гостро стоїть проблема зайнятості, і, як наслідок - низький рівень матеріального добробуту жителів гір);
- економічна конкурентоспроможність туристично-рекреаційної сфери Карпатського регіону України. Вцілому, Карпатський регіон посідає друге місце в Україні за обсягом доходів від рекреаційної сфери (22% від сумарного показника по Україні) і поступається лише Криму (42%), випереджаючи Причорноморський регіон (17%) та Приазов'я (13%).

Природно-рекреаційний потенціал Українських Карпат вирізняється своєю унікальністю та привабливістю рис стосовно впровадження турпродукту різних видів туризму на ринок. Про це свідчить багатство території лісами, унікальною флорою та фауною, що дає можливості для створення природоохоронних територій, котрі і є потенційними осередками функціонування пізнавального, екологічного активного туризму тощо.

Поряд з цим, існує ряд лімітуючих факторів, котрі зумовлюють недостатній рівень використання природно-ресурсного потенціалу у цілях розвитку пізнавального туризму. До них відносимо стан навколишнього природного середовища та рівень природно-техногенної небезпеки.

Карпатський регіон України, особливо Західні Горгани та Свидовецький хребет, є унікальним місцем для трекінгового туризму. Однак розвиток цього виду туризму залежить від низки технічних і технологічних факторів. По-перше, важливо, щоб туристична інфраструктура була добре розвинена. Готелі, туристичні бази, альпіністські маршрути, інформаційні центри - все це сприяє привабливості регіону для трекінгу. Без такої інфраструктури трекінг стає складнішим і менш доступним. Ще одним важливим фактором є транспорт. Якість і доступність транспортних засобів та послуг впливають на комфорт і безпеку трекінгу. Сюди входить наявність автомобільних, залізничних та автобусних маршрутів, а також те, чи легко і безпечно дістатися пішки. Сучасні технології відіграють важливу роль у розвитку пішохідного туризму: GPS-навігація, мобільні додатки для трекінгу та онлайн-бронювання полегшують планування та здійснення пішохідних подорожей.

Однак існуючий туристичний потенціал не був повністю використаний, в основному через проблеми з інфраструктурою в цьому районі. За даними Департаменту туризму та курортів Державного міністерства економічного розвитку і торгівлі, мережа закладів оздоровлення, відпочинку та туризму в регіоні складається з 511 об'єктів, з яких 23 - оздоровчі заклади та 362 - туристичні об'єкти. Колективні засоби розміщування поділяються на готелі та аналогічні засоби розміщування і спеціалізовані засоби розміщування, які відіграють важливу роль в інфраструктурі рекреаційного сектору. Дослідження колективних засобів розміщування: туристичних баз, готелів, аналогічних засобів розміщування та спеціалізованих засобів розміщування показує, що їх кількість поступово зменшується через застарілість та закриття нерентабельних засобів розміщування.

Стратегія сталого розвитку туризму в Карпатах спрямована на визначення загальних дій та заходів для цінування та сталого використання виняткових природних та культурних активів. Це може підвищити якість життя місцевого населення та захистити місцеву культурну та природну спадщину.

Однак, існує недостатня координація та управління між різними областями, а також потенційні екологічні проблеми, пов'язані з неконтрольованим туризмом. Це лише загальний огляд, і для більш детального аналізу може знадобитися додаткове дослідження. Зверніть увагу, що цей аналіз може змінюватися з часом в залежності від різних факторів, таких як зміни в політиці, економіці, технологіях або соціальних умовах.

Сильні сторони:	• Величезний природний та культурний потенціал. • Різноманітність ландшафтів, що дозволяє проводити трекінг протягом всього року.
Слабкі сторони:	• Різні підходи до розвитку туризму в різних країнах, що поділяють Карпати. • Можливий негативний вплив туризму на місцеві громади та гірські ландшафти.
Можливості:	• Стратегія сталого розвитку туризму в Карпатах спрямована на визначення загальних дій та заходів для цінування та сталого використання виняткових природних та культурних активів. • Підвищення якості життя місцевого населення та захист місцевої культурної та природної спадщини.
Загрози:	• Недостатня координація та управління між різними країнами. • Потенційні екологічні проблеми, пов'язані з неконтрольованим туризмом.

Як бачимо, загалом ситуація із розвитком трекінгового туризму у регіоні залишає бажати кращого (таблиця 1.). Нажаль, слабкі сторони значно переважають сильні. Головним чином це сталося за рахунок корупції у країні та недостатній увазі місцевої влади до туризму в цілому, що веде до відсутності маркетингової стратегії зокрема. Карпати володіють захоплюючими пейзажами, включаючи гори, водоспади, річки та ліси. Це робить регіон ідеальним для трекінгу. Регіон є домом для багатьох видів дикої природи, включаючи бурого ведмеда, вовка, косулі та рисі. У Карпатах є багато трекінгових маршрутів, які відповідають різним рівням підготовки. Є маршрути, які підходять для південного трекінгу, а також маршрути, які вимагають 5-6 днів походів. Карпати легко доступні з багатьох міст України, що робить їх популярним місцем для відпочинку. Карпати мають багатий культурний контекст, який можна відкрити під час трекінгу.

Ціни на походи в Українських Карпатах можуть значно варіюватися в залежності від багатьох факторів, таких як тривалість туру, рівень складності, сезон, тип розміщення та інші послуги. Наприклад, на сайті OutdoorUkraine вказано, що ціни на походи по Карпатах починаються від 1120 гривень. А сайті Active Ukraine вказано, що ціни на походи по Карпатах починаються від 50 євро. Однак, важливо зазначити, що ці ціни є приблизними та можуть

змінюватися. Для розвитку трекінгового туризму неабияке значення мають різноманітні туристичні атракції. Зокрема відомими туристичними місцями в області є замок Паланок, озеро Синевир, долина нарцисів, дземброня. Ці місця є відомими туристам зі всієї України. А замок Паланок та озеро Синевир відомі і за межами України. Трекінговий туризм в Українських Карпатах, як і будь-який інший вид туризму, має свої слабкі сторони. Інфраструктура в Карпатах постійно покращується, але деякі райони все ще можуть мати обмежені туристичні послуги, такі як громадський транспорт, розміщення або ресторани. Інтенсивний туризм може призвести до ерозії ґрунту, забруднення та інших негативних впливів на довкілля. Більшість трекінгових маршрутів в Карпатах найкраще відвідувати в теплі місяці, що може обмежити доступність в інші часи року. Хоча Карпати вважаються відносно безпечними, існують потенційні ризики, такі як погодні умови, дикі тварини або травми. Ці слабкі сторони важливо враховувати при плануванні походу в Карпатах. Українські Карпати пропонують безліч трекінгових маршрутів, які ведуть через захоплюючі пейзажі та надають можливість зустріти різноманітні види дикої природи.

Трекінг в Українських Карпатах пройшов значну трансформацію за останні роки. З появою нових технологій та зростанням інтересу до активного відпочинку, та став більш доступним та зручним. Однією з ключових змін є розвиток мобільних додатків, які спрощують планування та навігацію по маршрутах. За допомогою цих додатків, туристи можуть вибрати маршрут для своєї походи та пройти його від початку до кінця, використовуючи додаток як навігатор. Вони також можуть використовувати цей додаток як гід під час своєї походи, отримуючи інформацію про погоду, навколишні населені пункти, транспорт тощо. Крім того, з'явилися нові маршрути та трекінгові можливості. Наприклад, тепер можна піднятися на гору Говерла, найвищу точку України, або пройти по хребту Чорногори. Ці нові маршрути пропонують захоплюючі пейзажі та незабутній досвід. Також зросла кількість туристичних послуг та інфраструктура. Наприклад, в Яремче, містечку посеред Карпат, з'явилися нові готелі, ресторани та інші туристичні об'єкти. Всі ці зміни сприяли тому, що трекінг в Українських Карпатах став більш популярним та доступним, приваблюючи все більше туристів з України та з-за кордону. Як бачимо, насправді українські Карпати мають досить великий потенціал для розвитку трекінгового туризму. Головні недоліки – недостатньо розвинутий рівень туризму загалом, відсутність маркетингової стратегії просування трекінгового туризму а також незацікавленість місцевої влади. Найбільший негативний відбиток, звісно, залишає незацікавленість місцевої влади у повноцінному розвитку туризму, зокрема трекінгового. Перш за все потрібно переорієнтувати пріоритети до побудови суспільства, де споходи будуть не гинути, а розвиватися, тому що саме там поки що зберігаються унікальні місця, які є невід'ємною частиною природи та України.

Висновки. Отже, завдяки аналізу виконаної роботи, провівши дослідження і виконуючи завдання, поставлені для досягнення його мети, можна зробити висновок про те, що розвиток трекінгового туризму є актуальним завданням для розвитку туризму в українських Карпатах, зокрема за рахунок розвитку інших видів туризму. Висвітлено теоретичні засади розвитку рекреації та туризму, описано головні поняття та положення, пов'язані із «рекреацією» та «туризмом». Ми визначили, що туризм є одним із видів рекреації і пов'язаний з мандрівками, подорожами, міграцією для відпочинку на далекі чи близькі відстані від місця постійного проживання. Рекреація є більш широким і загальним поняттям, ніж туризм. Виділено основні підходи до класифікації рекреаційної та туристичної діяльності, за якими ми визначили, що загальноприйнятої класифікації нині не існує, проте найбільш розповсюдженими ознаками, за якими проводиться класифікація, є такі: територіальна ознака, тривалість, правовий статус, мета (ціль, мотивація), сезонність, спосіб пересування, вік, кількість учасників, форма організації, використовувані транспортні засоби; розкрито фактори розвитку туризму, його територіальної організації та формування туристської спеціалізації і ми зробили висновок, що

за наявності великого різноманіття поділів факторів, краще їх використовувати у комплексі, адже думки всіх дослідників є правильними і мають право на існування. Окрім цього, зосереджено увагу на понятті трекінгового. Ми дійшли до висновку, що він є дуже важливим інструментом розвитку багатьох видів туризму, зокрема пізнавального, історико-культурного.

Проаналізовано природні, соціально-економічні та техніко-технологічні фактори розвитку туризму у межах українських Карпат, названо їх сприятливими та перспективними. Визначено особливості техніко-технологічних факторів, зокрема тих, які відіграють велику роль у трекінговому туризмі. У області є велика кількість трекінгових маршрутів полонин на інших об'єктах які можна відвідати під час походу. SWOT аналіз дозволяє зробити висновок, що позитивні фактори домінують над негативними, проте, головне – помінати підхід місцевої влади, розробити брендування, ефективну маркетингову політику, покращити інфраструктуру та рівень надання послуг. Окрім цього, ми визначили, що карпати мають дуже великий потенціал у трекінговому туризмі за рахунок наявності багатой історико-культурної та природної спадщини. Згадано місця, які можуть стати цікавими для туристів. Отже, розвиток трекінгового туризму дозволить створити позитивний імідж карпат, приваблювати інвестиції в розвиток туризму та інфраструктури області, збільшити туристичні потоки в області, що поведе за собою покращення рівня життя населення взагалі. Важливим кроком для розвитку трекінгового туризму є розширення кількості маршрутів збільшення протяжності стежок та окультурення полонин. Головне, що веде за собою розвиток трекінгового туризму – це підтримка здорового способу життя у нації, яка або забувається, або є вже забутою про даний аспект.

Список використаних джерел

- ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/8813a39c-7931-4034-b51e-afdba0afb797/content>
- Конспекти лекцій з дисципліни «Географія рекреації та туризму» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://repository.dnu.dp.ua:1100/upload/bc83e57f997f455c4e2cd5a97893e4a1PRIKLAD-LEKCIYI-Z-DISCIPLINI.pdf>
- Закон України «Про туризм». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
- ВРАЖЕННЯ ВІД ПОХОДІВ У КАРПАТИ [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.tourclub.com.ua/uk/info/other/reviews/carpathians_impressions
- Грабар М. В. Системний розвиток туризму та рекреації у регіоні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 ; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. - Івано-Франківськ, 2016. - 20 с. - укр.
- Дмитрук О. Ю. С. І. Уліганець Ландшафтно-рекреаційні системи Закарпатської області : монографія Нац. ун-т держ. податк. служби України. - Ірпінь : Вид-во НУДПСУ, 2013. - 193 с. - Бібліогр.: с. 144-157 - укр.
- Валовий регіональний продукт економіки Закарпатської області [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uz.ukrstat.gov.ua/news/2021/press/press1548.pdf>
- Українські Карпати: геологічна будова. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/geograf/26412/>
- The Ultimate Hiking Guide To Ukraine's Carpathians [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.bucketlistly.blog/posts/hiking-guide-yaremche-ukraine-carpathian-mountains>
- Great Transcarpathian Trail / Carpathians – Ukraine <https://www.apacheta.fr/en/guidebooks/great-transcarpathian-trail> [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.apacheta.fr/en/guidebooks/great-transcarpathian-trail>
- About the Ukrainian Carpathians [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.discovercarpathians.com/about-carpathians>
- One day hike in Carpathians [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://carpathiansoutdoors.com/en/tours/one-day-hike-in-carpathians>
- The Ultimate Hiking Guide To Ukrainian Carpathians [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.touristsecrets.com/destinations/europe/ukraine/the-ultimate-hiking-guide-to-ukrainian-carpathians/>
- Кузик С. П. Географія туризму: навчальний посібник / С. П. Кузик — К. : Знання, 2011. — 271 с.
- Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1043-22#Text>